

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katja Bajt
Doktrina odgovornosti zaščiti: primer Gruzije 2008
Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katja Bajt

Mentor: doc. dr. Milan Brglez

Doktrina odgovornosti zaščiti: primer Gruzije 2008

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

Zahvala

*Hvala mentorju doc. dr. Milanu Brglezu za strokovno pomoč pri izdelavi diplomske naloge,
mojim najbližjim, mami, očetu, sestri in starim staršem za vso podporo in pomoč tekom študija
in Blažu za potrpljenje in vse spodbude v času, ko sem jih najbolj potrebovala.*

Doktrina odgovornosti zaščititi: primer Gruzije 2008

Odgovornost zaščititi je nova norma na področju mednarodne varnosti in človekovih pravic, ki se je pričela razvijati kot odgovor na neuspeh mednarodne skupnosti na področju preprečevanja in zaustavljanja dejanj genocida, vojnih zločinov, etničnega čiščenja in zločinov proti človečnosti. Doktrina odgovornosti zaščititi predstavlja odmik od ideje brezpogojne suverenosti. Koncept je bil prvič predstavljen leta 2001 v poročilu Mednarodne komisije za vprašanje intervencije in državne suverenosti. Sledili so številni drugi dokumenti, ki so temeljna priporočila in merila glede doktrine odgovornosti zaščititi modificirali vsak po svoje. Ključnega pomena je bila potrditev doktrine v resoluciji Varnostnega sveta Organizacije združenih narodov. Uveljavljanje doktrine odgovornosti zaščititi v zadnjem času postaja vse pogostejša praksa v mednarodnih odnosih. Prva polovica diplomskega dela posveča večino pozornosti razvoju doktrine skozi različne dokumente, poročila in resolucije. V drugi polovici diplomskega dela teorijo povežem s prakso in raziščem možnosti uveljavljanja doktrine odgovornosti zaščititi na primeru ruske vojaške intervencije v Gruziji leta 2008.

Ključne besede: odgovornost zaščititi, vojaška intervencija, genocid, Gruzija.

Responsibility to Protect Doctrine: Case Study Georgia 2008

The responsibility to protect is a new international security and human rights norm to address the international community's failure to prevent and stop genocides, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity. The doctrine represents the shift away from the idea of unconditional sovereignty. The term responsibility to protect was first presented in the report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty in 2001. The report was followed by several other documents, such as High-level Panel on Threats, Challenges and Change report, World Summit Outcome Document and Secretary General reports, which each modified fundamental recommendations and criteria of the responsibility to protect in his own way. Extremely important was the confirmation of the doctrine in United Nations Security Council resolutions. Enforcement of the responsibility to protect doctrine is becoming common practice in international relations recently. In the first part diploma devote most of it's attention to the development of the doctrine through a variety of documents, reports and resolutions. In the second part we connect theory with practice and explore the possibility of enforcement the responsibility to protect doctrine in the case of Russian military intervention in Georgia in 2008.

Key words: responsibility to protect, military intervention, genocide, Georgia

KAZALO

1 UVOD	7
2 METODOLOŠKI OKVIR	8
2. 1 HIPOTEZE	8
2. 2 METODE DELA	8
2. 3 TEMELJNI POJMI	9
2. 3. 1 SUVERENOST DRŽAV	9
2. 3. 2 HUMANITARNA INTERVENCIJA	9
3 RAZVOJ DOKTRINE ODGOVORNOSTI ZAŠČITITI	11
3. 1 POROČILO MEDNARODNE KOMISIJE ZA VPRAŠANJE INTERVENCIJE IN DRŽAVNE SUVERENOSTI	11
3. 2 POROČILO VISOKEGA PANELA ZA GROŽNJE, IZZIVE IN SPREMEMBE	12
3. 3 SKLEPNI DOKUMENT	13
3. 4 RESOLUCIJE VS OZN	14
3. 4 POROČILA GENERALNEGA SEKRETARJA NA TEMO ODGOVORNOSTI ZAŠČITITI	15
3. 4. 1 IZVAJANJE ODGOVORNOSTI ZAŠČITITI	15
3. 4. 2 ZGODNJE OPOZARJANJE, OCENA IN ODGOVORNOST ZAŠČITITI	16
3. 4. 3 VLOGA REGIONALNIH IN SUBREGIONALNIH UREDITEV PRI IZVAJANJU ODGOVORNOSTI ZAŠČITITI	17
3. 4. 4 ODGOVORNOST ZAŠČITITI - PRAVOČASEN IN ODLOČEN ODZIV	18
3. 4. 5 ODGOVORNOST ZAŠČITITI - ODGOVORNOST DRŽAVE IN PREPREČEVANJE	18
4 RUSKO-GRUZIJSKA VOJNA 2008	20
4. 1 OZADJE KONFLIKTA	20
4. 2 POTEK RUSKO-GRUZIJSKE VOJNE	21
4. 3 VZROKI ZA RUSKO POSREDOVANJE V GRUZIJI	23
4. 4 DOKTRINA ODGOVORNOSTI ZAŠČITITI IN RUSKO-GRUZIJSKA VOJNA	23
4. 4. 1 ODGOVORNOST ZAŠČITITI LASTNE DRŽAVLJANE IZVEN DRŽAVNIH MEJA	24

4. 4. 2 PRAVIČEN RAZLOG: ODGOVORNOST ZAŠČITITI JUŽNOOSETIJSKE PREBIVALCE PRED GENOCIDOM	25
4. 4. 3 UPORABA VOJAŠKE SILE KOT SKRAJNO SREDSTVO	27
4. 4. 4 ODOBRITEV VOJAŠKEGA POSREDOVANJA S STRANI VARNOSTNEGA SVETA.....	28
4. 4. 5 MERILA ZA UPORABO OBOROŽENE SILE, SKLADNA S POROČILOM ICISS.....	28
4. 4. 5. 1 PRAVI NAMEN	28
4. 4. 5. 2 SORAZMERNOST UPORABLJENIH SREDSTEV IN UKREPOV.....	29
4. 4. 5. 3 RAZUMNO PRIČAKOVANJE	29
5 VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN ZAKLJUČEK.....	31
6 LITERATURA.....	33

1 UVOD

Genocid, etnično čiščenje, vojna hudodelstva, hudodelstva zoper človečnosti. Za mnoge so tovrstna grozodejstva stvar preteklosti in nepredstavljliva v današnjem času, za druge realnost, tukaj in zdaj. Srebrenica, Ruanda, Gaza, Darfur, Somalija so le nekatera izmed prizorišč, kjer so bili ljudje v zadnjem času žrtve množičnih grozodejstev, ki jih mednarodna skupnosti ni mogla preprečiti. Gre za nemoč ali nepripravljenost mednarodne skupnosti? Za beg pred resnico ali pomanjkanje politične volje?

Ob tem se je zastavljalo vprašanje, kako ukrepati, da do naštetih grozodejstev ne bi več prihajalo in da obenem ne bi bilo kršeno načelo suverenosti držav ter s tem načelo nevmešavanja v notranje zadeve drugih držav. Kako preseči obstoječi koncept humanitarne intervencije, v katerega mednarodna skupnost zaradi številnih negativnih konotacij in možnosti zlorab ni več zaupala? Mednarodna skupnost je pričela vse resneje razpravljati o možnostih posredovanja v primerih množičnih grozodejstev. Da je potrebno na tem področju narediti korak naprej, je v sklopu Milenijskega poročila iz leta 2000 opozoril tudi Kofi Annan, takratni generalni sekretar Organizacije združenih narodov (OZN).

Tako se je postopoma pričela razvijati doktrina odgovornosti zaščititi. Koncept je bil prvič predstavljen v poročilu Mednarodne komisije za vprašanje intervencije in državne suverenosti (ICISS). Sledili so številni drugi dokumenti, ki so temeljna priporočila in merila glede doktrine odgovornosti zaščititi vsak po svoje modificirali. Ključnega pomena je bila potrditev doktrine v resoluciji Varnostnega sveta (VS) OZN. Uveljavljanje doktrine odgovornosti zaščititi v zadnjem času postaja vse pogostejša praksa v mednarodnih odnosih.

V diplomski nalogi bom v prvem delu najprej preučevala razvoj doktrine odgovornosti zaščititi v različnih dokumentih, poročilih in resolucijah. Predstavila bom predvsem prizadevanja ICISS, Visokega panela za grožnje, izzive in spremembe ter organov OZN na tem področju. Cilj tega bo ugotoviti, kako se je skladno s temi dokumenti spreminjala vsebina doktrine in v kolikšni meri je vsebina dokumentov za subjekte mednarodne skupnosti zavezujoča. V drugem delu bom teorijo povezala s prakso in raziskala možnosti apliciranja doktrine v primeru ruske vojaške intervencije v Gruziji leta 2008. Preverjala bom, v kolikšni meri so bila merila za uporabo vojaške sile v okviru doktrine odgovornosti zaščititi upoštevana v omenjenem konfliktu.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 HIPOTEZE

V diplomskem delu bom preverjala veljavnost naslednjih hipotez:

- Hipoteza 1:

Doktrina odgovornosti zaščititi presega obstoječa pravila s področja vojaške intervencije in uveljavlja nova merila, ki morajo biti izpolnjena pred izvedbo le-te.

- Hipoteza 2:

Vojaška intervencija ruskih sil v Gruziji zadostuje previdnostnim merilom, ki so v skladu z doktrino odgovornosti zaščititi potrebni za upravičenost intervencije.

Ob tem želim poudariti, da bo preverjanje hipotez temeljilo zgolj na pravilih doktrine odgovornosti zaščititi, ki so za mednarodno skupnost zavezujoča.

2.2 METODE DELA

Pred začetkom pisanja diplomske naloge sem kot predpogoj za uporabo nadaljnjih metod, uporabila metodo zbiranja primarnih in sekundarnih. Med pisanjem diplomske naloge se bom posluževala predvsem analitične metode in metode interpretacije primarnih in sekundarnih pisnih virov. Poleg tega bom uporabila tudi študijo primera, metodo zgodovinske analize in deskriptivno metodo.

V tretjem poglavju, ki se navezuje na razvoj doktrine odgovornosti zaščititi, bo diplomsko delo temeljilo predvsem na primarnih virih, in sicer na resolucijah Varnostnega sveta OZN in Generalne skupščine OZN, na poročilih generalnega sekretarja Združenih narodov, Mednarodne komisije za vprašanje intervencije in državne suverenosti in Visokega panela za grožnje, izzive in spremembe. Obenem si bom pomagala tudi z uporabo in interpretacijo sekundarnih virov.

V četrtem poglavju sledi študija primera, s katero bom raziskala možnosti apliciranja doktrine v primeru ruske vojaške intervencije v Južni Osetiji leta 2008. Za pojasnitev dogajanja med rusko-gruzijskim konfliktom bom uporabila metodo zgodovinske analize. Poleg tega bom v četrtem poglavju uporabljala tudi deskriptivno metodo.

2. 3 TEMELJNI POJMI

Pred obravnavo razvoja doktrine odgovornosti zaščititi in njene vsebine je smiselno razjasniti dva pojma, suverenost držav in humanitarna intervencija, ki sta pomembno vplivala na nastanek omenjene doktrine.

2. 3. 1 *SUVERENOST DRŽAV*

Pravico do suverenosti uvrščamo med temeljne pravice države. Obseg suverenosti se je z razvojem mednarodnih odnosov spreminjal in je venomer predstavljal bistven pomen za ugotavljanje prakse intervencije (Türk 1984, 12). Lastnost suverenosti določa, da ima država najvišjo oblast nad določenim ozemljem in je poleg tega neodvisna od vsake druge oblasti. Od začetka 20. stoletja je postajalo vse bolj razvidno, da klasičen pristop, ki suverenost opredeljuje kot absolutno in neomejeno oblast, predstavlja grožnjo mednarodnemu miru in obstoju neodvisnih nacionalnih držav. Tako je s časom koncept absolutne suverenosti nadomestil koncept relativne suverenosti, po katerem velja, da je svoboda vsake države omejena z enako svobodo in neodvisnostjo drugih držav ter z drugimi omejitvami, ki jih določa mednarodno pravo (Türk 2007, 98–102; Ferreira-Snyman 2006, 12–9).

Odmik od ideje brezpogojne suverenosti je opazen tudi v pojavu koncepta odgovorne suverenosti, saj suverenost državi ne prinaša le pravic, temveč tudi obveznosti, med katere uvrščamo tudi spoštovanje in zagotavljanje temeljnih pravic prebivalstva posamezne države. Samo države, ki izpolnjujejo svoje obveznosti, so upravičene do vseh pravic, ki jim jih prinaša suverenost. Potemtakem intervencija zunanjih akterjev – katere namen je pomagati prebivalcem druge države, ki ne izpolnjuje svojih obveznosti in sistematično krši temeljne pravice lastnih državljanov – ne krši pravice do državne suverenosti (Sancin in drugi 2010, 47–9; Ferreira-Snyman 2006, 19–20).

2. 3. 2 *HUMANITARNA INTERVENCIJA*

Humanitarna intervencija velja za predhodnico doktrine odgovornosti zaščititi in predstavlja intervencijo mednarodnih subjektov (držav, koalicij držav, mednarodnih organizacij, terorističnih organizacij ali drugih subjektov mednarodnih odnosov) v notranje zadeve države, z namenom zaščititi varnost in blaginjo njenih državljanov. S pojmom intervencija označujemo samovoljno in bolj ali manj nasilno vmešavanje, zato nenasilnih oblik delovanja

mednarodnih subjektov ne moremo šteti za humanitarno intervencijo (Grizold 2005, 28–30; Türk 1984, 12–3).

S časom sta se s prakso vmešavanja mednarodnih subjektov v notranje zadeve drugih držav izoblikovali dve vrsti humanitarnih intervencij: humanitarne intervencije z mandatom OZN in humanitarne intervencije brez mandata OZN oziroma unilateralne humanitarne intervencije (UHI) (Grizold 2005, 30–1). Humanitarne intervencije z mandatom OZN se izvajajo skladno s 7. poglavjem Ustanovne listine (UL) OZN¹. Po UL ima VS pravico presojeti, ali sta bila z določenim dejanjem ogrožena ali kršena mednarodni mir in varnost, dajati priporočila in nadalje odločati o uporabi ukrepov, ki ne vključujejo oborožene sile oziroma sredstev, ki vključujejo oboroženo silo (39. člen). V kolikor VS oceni, da so ukrepi, ki ne vključujejo uporabe oborožene sile, nezadostni, lahko ustrezno ukrepa z letalskimi, s pomorskimi in kopenskimi silami (42. člen). VS je pristojen tudi za odobritev uporabe sile, v primerih ko sta ogrožena ali kršena mednarodni mir in varnost, ki jo izvedejo koalicije držav članic ZN (48. člen) oziroma druge regionalne organizacije (53. člen). Poleg določil, ki so vsebovana od 39. do 51. člena UL, je z vidika intervencije zlasti pomemben tudi 7. odstavek 2. člena UL, ki državam članicam OZN prepoveduje, da bi intervenirali v zadeve, ki po svojem bistvu sodijo v notranjo pristojnost države (Türk 1984, 200). Mnogi avtorji so se v preteklosti ukvarjali z upravičevanjem UHI. Strinjali so se, da ima tretja država v okviru določenih omejitev pravico do UHI, v kolikor država zagreši nezaslišane zlorabe človekovih pravic proti lastnim državljanom in v kolikor mednarodne organizacije ne uspejo preprečiti teh zlorab. Namen UHI mora biti preprečiti tovrstne kršitve človekovih pravic. V skladu s tem so se razvili legalni, moralni in praktični argumenti, ki podpirajo UHI. Nekateri avtorji so tudi menili, da UL, naknadne resolucije in praksa držav, ki se je razvila tekom obstoja UL, podpirajo legalizacijo UHI (Benjamin 1992, 138–43).

Humanitarna intervencija velja za enega izmed najbolj spornih tematik na področju mednarodnih odnosov. Na to dejstvo je leta 1999 spomnil tudi nekdanji Generalni sekretar OZN Kofi Annan, ki na eni strani postavlja vprašanje legitimnosti posredovanja brez mandata ZN, na drugi pa dopustnost nadaljnjega izvrševanja krutih in sistematičnih kršitev človekovih pravic s hudimi humanitarnimi posledicami (Generalni sekretar ZN 1999).

¹ Ustanovna listina Združenih narodov – *Charter of the United Nations*, podpisana 26. junija 1945 v San Franciscu, v veljavi od 24. oktobra 1945.

3 RAZVOJ DOKTRINE ODGOVORNOSTI ZAŠČITITI

Množične in sistematične kršitve človekovih pravic v 90. letih 20. stoletja in neukrepanje mednarodne skupnosti ob nastalih razmerah so v mednarodni skupnosti sprožile poglobljene razprave o načinih odzivanja na resne kršitve človekovih pravic. Kot je v svojem poročilu leta 2000 izpostavil Kofi Annan, je bilo bistveno predvsem vprašanje, kako naj se mednarodna skupnost odziva na tovrstne kršitve človekovih pravic, če je humanitarna intervencija videna kot nesprejemljiv napad na državno suverenost (ICISS 2000).

3. 1 POROČILO MEDNARODNE KOMISIJE ZA VPRAŠANJE INTERVENCIJE IN DRŽAVNE SUVERENOSTI

Kot odziv na poročilo takratnega generalnega sekretarja ZN je kanadska vlada v letu 2001 imenovala Mednarodno komisijo za vprašanje intervencije in državne suverenosti (*International Commission on Intervention and State Sovereignty* – ICISS). Glavna naloga komisije je bila raziskati odnos med intervencijo, z namenom zaščite človekovih pravic, in državno suverenostjo (ICISS 2000).

Poročilo ICISS je izšlo decembra 2001. V njem je prvič predstavljen izraz odgovornosti zaščititi. Temeljno načelo odgovornosti zaščititi je primarna odgovornost držav za zaščito lastnih prebivalcev v primerih, ko so le-ti žrtve množičnega etničnega čiščenja ali množičnih usmrtitev v sklopu genocidnega naklepa ali ne. Odgovornost države, da zaščiti prebivalce pred tovrstnimi zločini velja v primeru, ko se ti že izvršujejo ali ko se smatra, da se bodo v kratkem verjetno izvršili. V kolikor države niso pripravljene oziroma zmožne izpolnjevati te odgovornosti, se le-ta prenese na mednarodno skupnost. Odgovornost zaščititi, kot jo vidijo predstavniki ICISS, zajema tri medsebojno povezane odgovornosti, in sicer odgovornost preprečiti, odgovornost ukrepati in odgovornost obnoviti (ICISS 2001, 17, 32).

Odgovornost preprečiti je najpomembnejši element doktrine odgovornosti zaščititi, saj naj bi prav zgodnje opozarjanje na konflikte in preprečevanje le-teh bistveno zmanjšalo možnosti za kršitve človekovih pravic, do katerih bi lahko tekom konflikta prišlo. Le če preventivni ukrepi ne razrešijo oziroma obvladujejo konfliktnih situacij in če država ni pripravljena ali sposobna sama rešiti situacije, lahko drugi člani mednarodne skupnosti zahtevajo uporabo prisilnih ukrepov. Prisilne ukrepe se izvršuje v okviru elementa odgovornosti ukrepati, vendar ni

nujno, da ti ukrepi vključujejo uporabo oborožene sile. Poročilo prisilne ukrepe deli na prisilne ukrepe brez uporabe sile, med katere sodijo neoborožene sankcije političnega, gospodarskega in vojaškega značaja, in na ukrepe z uporabo oborožene sile. Če situacija dopušča, je treba dati prednost ukrepom, ki ne vključujejo oborožene sile. Uporaba ukrepov z uporabo oborožene sile je mogoča zgolj v izrednih razmerah, ko je porušen red v državi oziroma v primeru državljanske vojne, ko prebivalstvu grozijo množični poboji, genocid ali etnično čiščenje. Vojaška intervencija ni upravičena le v primerih, ko se tovrstna dejanja že izvajajo, temveč tudi ob veliki verjetnosti njihovega izvajanja v bližnji prihodnosti (ICISS 2001, 19–37; Sancin in drugi 2010, 86–90).

V skladu s poročilom mora biti pred sprejemom odločitve o izvedbi ukrepov z uporabo oborožene sile izpolnjenih šest kriterijev, in sicer pravičen razlog, pravi namen, izčrpanost nevojaških sredstev, sorazmernost uporabljenih sredstev, razumna možnost za doseg cilja in avtoriteta, ki dovoli ukrepe z uporabo oborožene sile. Prav slednje, kdo je tisti, ki lahko odobri uporabo oborožene sile v okviru odgovornosti zaščititi, je bilo eno izmed temeljnih vprašanj, na katerega je skušala odgovoriti ICISS. Poročilo navaja, da je VS najprimernejši akter, ki lahko odobri vojaško intervencijo, vendar v poročilu ni izrecno zapisano, da mora VS dejansko odobriti vojaško intervencijo, temveč da je pred vsako intervencijo potrebno zahtevati njegovo odobritev. Glede pravice veta o glasovanju na področju odgovornosti ukrepati ICISS stalnim članicam VS predlaga konstruktivno vzdržanost. V kolikor VS ne obravnava predloga o izvedbi ukrepov z uporabo oborožene sile oziroma ga zavrne, ICISS predlaga dve alternativni možnosti; v okviru resolucije Združeni za mir lahko Generalna skupščina priporoči ustrezne ukrepe ali pa akcijo v svoji regiji izvedejo regionalne organizacije (Sancin in drugi 2010, 91–6; ICISS 2001, 32–37).

Zadnji element odgovornosti zaščititi v poročilu predstavlja odgovornost obnoviti in zagotavlja pomoč pri oživitvi, obnovi in spravi na kriznem območju. Slednje naj bi pripomoglo k preprečevanju nadaljnjih okoliščin, ki bi upravičevale ponovno vojaško intervencijo (ICISS 2001, 39; Sancin in drugi 2010, 93–4).

3. 2 POROČILO VISokega PANELA ZA GROŽNJE, IZZIVE IN SPREMEMBE

Leta 2003 je takratni generalni sekretar Kofi Annan ustanovil Visoki panel za grožnje, izzive in spremembe (*High-Level Panel on Threats, Challenges and Change*). Glavna naloga panela je bila ugotoviti glavne grožnje, s katerimi se srečuje mednarodna skupnost na področju miru

in varnosti ter oblikovati nove ideje o politikah in institucijah, katerih cilj je preprečevanje teh izzivov oziroma soočanje z njimi. Panel je svoje ugotovitve predstavil v poročilu Varnejši svet: naša skupna odgovornost (*A more secure world: Our shared responsibility*) (Visoki panel za grožnje, izzive in spremembe 2004, 8).

Visoki panel v poročilu med drugim poudari potrebo po sprejetju in implementaciji odgovornosti zaščititi, ki velja v primeru genocida, množičnega pobijanja, etničnega čiščenja in drugih resnih kršitev humanitarnega prava, ki jih suverene vlade nočejo ali niso zmožne preprečiti. Kot skrajno sredstvo Visoki panel predvideva vojaško intervencijo s predhodno odobritvijo VS. Panel predlaga, naj se VS pri odločanju o uporabi vojaške sile opira na pet temeljnih kriterijev za legitimno uporabo sile, in sicer resnost groženj, pravičen namen, zadnje sredstvo, sorazmernost ukrepov in tehtanje posledic. Poleg tega panel predlaga tudi vpeljavo sistema indikativnega glasovanja, s katerim bi države članice VS lahko pozvale ostale članice k javni opredelitvi glede predlaganih ukrepov. Slednje naj bi pripomoglo predvsem k odgovornejši uporabi funkcije veta (Visoki panel za grožnje, izzive in spremembe 2004, 65–7, 82).

Priporočila Visokega panela se v dveh točkah bistveno razlikujejo od priporočil ICISS. V nasprotju s priporočili ICISS se Visoki panel zavzema za vojaško intervencijo, ki temelji na predhodni odobritvi VS, in ne dopušča možnosti za neodobreno uporabo sile. Poleg tega zoži kriterij za uporabo vojaške sile, saj navaja, da se morajo grozodejstva bodisi že dogajati bodisi vsaj neposredno groziti (Sancin in drugi 2010, 97).

V letu 2005 je Kofi Annan predstavil lastno poročilo V večji svobodi (*In Larger Freedom*), v katerem je poudaril potrebo po sprejetju odgovornosti zaščititi in, v kolikor je to potrebno, ukrepanje skladno z le-to. V poročilu je v dobršni meri upošteval priporočila Visokega panela (Sancin in drugi 2010, 96–8).

3. 3 SKLEPNI DOKUMENT

Doktrina odgovornosti zaščititi je bila uradno sprejeta z resolucijo Generalne skupščine (GS) ZN A/RES/60/1², bolj znano kot Sklepni dokument 60. zasedanja GS OZN, jeseni 2005. V sklepnem dokumentu je odgovornost zaščititi predstavljena kot skupek treh elementov. Prvi steber predstavlja primarno odgovornost države, da sama zaščiti lastno prebivalstvo pred

² Resolucija GS ZN A/RES/60/1. 2005. Sprejeta 24. oktobra.

genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnosti (138. odstavek). Drugi steber se osredotoča na sodelovanje države in mednarodne skupnosti, pri čemer ima slednja nalogo spodbujati države in jim pomagati pri uresničevanju njihove odgovornosti zaščititi lastno prebivalstvo (138–9. odstavek). Tretji steber se nanaša na ukrepe mednarodne skupnosti, da skladno z UL OZN, pravočasno in odločno ukrepa, v kolikor država očitno ne zaščiti lastnega prebivalstva (139. odstavek).

Sklepni dokument je delno modificiral temeljna priporočila glede odgovornosti zaščititi, ki sta jih predlagala ICISS in Visoki panel. Med bistvene ukrepe, ki so jih zaradi zahtevnosti pogajanj in teženj nekaterih držav k opustitvi sprejema doktrine izpustili iz Sklepnega dokumenta, zagovorniki doktrine odgovornosti uvrščajo predvsem opustitev konstruktivne vzdržanosti pri uporabi veta, predloga o indikativnem glasovanju in temeljnih priporočil glede meril za intervencijo (Sancin in drugi 2010, 102–4).

3. 4 RESOLUCIJE VS OZN

Zapis doktrine odgovornosti zaščititi v Sklepnem dokumentu ni zavezoval mednarodne skupnosti, da delujejo skladno z njo, saj imajo resolucije GS zgolj naravo priporočil. Prav zaradi tega je bila naloga VS narediti naslednji korak pri normativnem razvoju koncepta. V nasprotju z resolucijami GS so namreč resolucije VS za mednarodno skupnost zavezujoče.

Prve resolucije VS, ki se nanašajo na koncept odgovornosti zaščititi, so bile sprejete v letu 2006. V začetku leta je VS z resolucijo št. 1653³, ki je obravnavala situacije v Demokratični republiki Kongo in Burundiju, poudaril primarno odgovornost vlade, da zaščiti lastno prebivalstvo (10. odstavek). Sledila je resolucija št. 1674⁴, ki se nanaša na varstvo civilnega prebivalstva v oboroženih konfliktih. VS je s to resolucijo potrdil določbe vsebovane v 138. in 139. odstavku Sklepnega dokumenta (4. člen). Z resolucijo št. 1706⁵ se je VS prvič skliceval na uveljavljanje doktrine odgovornosti zaščititi v povezavi s situacijo v določeni državi (preambula). V skladu s tem je VS razširil mandat misije UNMIS v Darfurju (1. člen).

V letu 2011 se je VS v svojih resolucijah pričel vse pogosteje sklicevati na doktrino odgovornosti zaščititi. Od takrat je bilo sprejetih kar nekaj resolucij na tem področju, ki obravnavajo predvsem konfliktna situacija v Libiji, Južnem Sudanu, Jemnu, Maliju, Somaliji,

³ Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. S/RES/1653, sprejeta 27. januarja 2006.

⁴ Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. S/RES/1674, sprejeta 28. aprila 2006.

⁵ Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. S/RES/1706, sprejeta 31. avgusta 2006.

Siriji in Srednjeafriški republiki, in resolucij, ki poudarjajo koncept odgovornosti zaščititi, a ne obravnavajo konkretnih situacij (Global Centre for the Responsibility to Protect 2014).

Dejstvo, da se VS v resolucijah vse pogosteje sklicuje na koncept odgovornosti zaščititi, govori v prid relevantnosti vsebine 138. in 139. odstavka Sklepnega dokumenta kot temeljnega izhodišča za nadaljnje uveljavljanje doktrine (Sancin in drugi 2010, 105).

3. 4 POROČILA GENERALNEGA SEKRETARJA NA TEMO ODGOVORNOSTI ZAŠČITITI

3. 4. 1 IZVAJANJE ODGOVORNOSTI ZAŠČITITI

Leta 2009 je generalni sekretar Ban Ki-moon objavil obsežnejše poročilo z naslovom Izvajanje odgovornosti zaščititi (*Implementing the Responsibility to Protect*), ki pojasnjuje kako razumeti doktrino odgovornosti zaščititi in predstavlja ukrepe ter akterje, ki so bistveni pri izvajanju doktrine. Poročilo temelji na 138. in 139. odstavku Sklepnega dokumenta in zatorej deli doktrino na tri stebre (Generalni sekretar 2009, 2–4).

Prvi steber predstavlja temelj doktrine odgovornosti zaščititi, njegova glavna ideja je, da ima država primarno odgovornost za zaščito lastnega prebivalstva pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnosti. Obveznosti držav, ki izvirajo iz tega stebra, so trdno zasidrana v že obstoječem mednarodnem pogodbenem in običajnem pravu. V skladu s tem poročilo določa, da morajo države sprejemati obveznosti, ki izvirajo iz ustreznih mednarodnih dokumentov o človekovih pravicah, mednarodnem humanitarnem pravu, pravu beguncev in Rimskega statuta Mednarodnega kazenskega sodišča. Poročilo opozori na ključen pomen spoštovanja človekovih pravic kot preventivnega ukrepa na področju preprečevanja množičnih grozodejstev. Poleg tega priporoča, naj si države prizadevajo zagotoviti učinkovite mehanizme za reševanje nesoglasij znotraj države, krepijo mehanizme za zgodnje prepoznavanje dejavnikov tveganja, ki lahko vodijo k množičnim grozodejstvom ipd. (Generalni sekretar 2009, 10–4).

Drugi steber preusmerja pozornost na sodelovanje države z mednarodno skupnostjo. Pogoja za mednarodno sodelovanje v okviru drugega stebra sta dva. Prvič, v državi se mora izvrševati vsaj eno od obravnavanih grozodejstev ali ji mora le-to pretiti. Drugič, država mora privoliti v mednarodno podporo ali pa zanj zaprositi. Poročilo kot štiri možnosti sodelovanja med državo in mednarodno skupnostjo navaja spodbujanje države k izpolnjevanju obveznosti,

ki sodijo v okvir prvega stebra, pomoč državi pri izvrševanju odgovornosti, pomoč pri gradnji zmogljivosti za zaščito in pomoč državam v nevarnosti že pred izbruhom kriz. V poročilu so nadalje podrobneje opredeljeni ukrepi, ki naj bi jih država in mednarodna skupnost izvrševali v sklopu omenjenih oblik podpore. V kolikor je politično vodstvo države odločeno zagrešiti zločine, ki se nanašajo na odgovornost zaščititi, je uporaba omenjenih ukrepov malo verjetna (Generalni sekretar 2009, 15–22).

Tretji steber doktrine odgovornosti zaščititi se nanaša na pravočasne in odločne ukrepe mednarodne skupnosti z namenom preprečiti oziroma zaustaviti dejanja genocida, etničnega čiščenja, vojnih zločinov in zločinov proti človečnosti, v primerih, ko država očitno ne zaščiti svojih prebivalcev. Ukrepi znotraj tretjega stebra vključujejo miroljubna sredstva, skladna s 6. poglavjem UL, sodelovanje z regionalnimi in s subregionalnimi organizacijami, skladno z 8. poglavjem UL, in prisilne ukrepe, skladne s 7. poglavjem UL. Le v primeru, ko prisilni ukrepi brez oborožene sile ne zadostujejo za rešitev situacije, se kot zadnje sredstvo lahko odobri uporabo vojaške sile. Ob tem velja poudariti, da lahko prisilne ukrepe odobri le VS, njegova odločitev pa zavezuje vse države članice OZN. V okviru tretjega stebra odgovornosti zaščititi ima pomembno vlogo tudi Generalna skupščina, saj lahko na podlagi 10. in 14. člena UL in resolucije Združeni za mir priporoči uporabo prisilnih ukrepov vključno z uporabo oborožene sile, vendar le-ti niso pravno zavezujoči (Generalni sekretar 2009, 22–8).

3. 4. 2 ZGODNJE OPOZARJANJE, OCENA IN ODGOVORNOST ZAŠČITITI

Leta 2010 je generalni sekretar izdal poročilo *Zgodnje opozarjanje, ocena in odgovornost zaščititi* (*Early Warning, Assessment, and the Responsibility to Protect*), s katerim je želel v Generalni skupščini spodbuditi nadaljnjo razpravo o odgovornosti zaščititi.

Generalni sekretar je v poročilu izpostavil predvsem pomanjkljive mehanizme zgodnjega opozarjanja in ocenjevanja na področju odgovornosti zaščititi znotraj sistema OZN. Ob tem je poudaril, da v povezavi s tem problemom ne gre za pomanjkanje ustreznih informacij, saj za zagotavljanje teh v okviru ZN skrbi mnogo teles, kot so na primer Oddelek za politične zadeve (*Department of Political Affairs*), Urad za koordinacijo humanitarnih zadev (*Office for Coordination of Humanitarian Affairs*), Oddelek za mirovne operacije (*Department of Peacekeeping Operations*), Urad visokega komisarja za begunce (*High Commission for Refugees*), Urad visokega komisarja za človekove pravice (*High Commissioner for Human Rights*) in drugi. V poročilu so nadalje predstavljene tri ključne pomanjkljivosti na področju

zagotavljanja pravočasnega opozarjanja in ocenjevanja odgovornosti zaščititi. Generalni sekretar opozarja na nezadosten pretok informacij in analiz med obstoječimi telesi, saj bi lahko s celovito uporabo vseh informacij, zbranih v različnih telesih, uspešneje preprečili dejanja genocida, vojnih hudodelstev, hudodelstev zoper človečnosti in etničnega čiščenja, ter na dejstvo, da zbiranje in analiziranje informacij z namenom zgodnjega opozarjanja ne poteka z vidika odgovornosti zaščititi. Nazadnje izpostavi potrebo po mehanizmih, ki bi zagotovili učinkovit in usklajen pristop pri oblikovanju politik in razvoju zgodnjega in prožnega odzivanja na spreminjajoče se potrebe posameznih situacij (Generalni sekretar 2010, 3–5).

Poročilo izpostavlja tudi pomen dvosmernega pretoka informacij med ZN in regionalnimi ter subregionalnimi organizacijami, kar bi lahko pripomoglo k odpravi zgoraj omenjenih pomanjkljivosti. Pri razumevanju in ocenjevanju situacij je priporočljivo primerjati informacije in analize različnih virov med drugim tudi ugotovitve organizirane civilne družbe, državnih in regionalnih strokovnjakov in ostalih skupin, ki delujejo na področju človekovih pravic. Omenjeni viri namreč med prvimi zaznajo znake povečanega nasilja, zatiranja manjšin, novačenja otroških vojakov, prisilno notranje razseljevanje in ostale vrste nasilja (Generalni sekretar 2010, 5).

3. 4. 3 VLOGA REGIONALNIH IN SUBREGIONALNIH UREDITEV PRI IZVAJANJU ODGOVORNOSTI ZAŠČITITI

Leta 2011 je izšlo poročilo Generalnega sekretarja z naslovom Vloga regionalnih in subregionalnih ureditev pri izvajanju odgovornosti zaščititi (*The Role of Regional and Sub-regional arrangements in Implementing the Responsibility to Protect*), v katerem se osredotoči predvsem na vlogo regionalnih in subregionalnih dogovorov na področju izvajanja odgovornosti zaščititi in pomen tesnega povezovanja med organi ZN in regionalnimi oziroma subregionalnimi organizacijami.

Generalni sekretar v poročilu uporabi tristebni pristop, kar je skladno s Sklepnim dokumentom, s čimer uokviri vlogo regionalnih in subregionalnih institucij na področju izvrševanja odgovornosti zaščititi znotraj posameznega stebra. V okviru prvega stebra lahko regionalni in subregionalni dogovori prispevajo k naporom vlad na področju odgovornosti zaščititi s spodbujanjem sodelovanja med državo, civilno družbo in sosednjimi državami, vključevanjem v programe usposabljanja in ozaveščanja na področju preprečevanja konfliktov, spodbujanjem vlad pri izpolnjevanju obveznosti iz regionalnih in mednarodnih

pogodb, vzpostavljanjem regionalnih norm na področju človekovih pravic, pomočjo državam pri prepoznavanju in reševanju obstoječih konfliktov in podobno. Skladno z drugim stebrom lahko regionalne in subregionalne organizacije pomagajo z izgrajevanjem zmogljivosti na področju načrtovanja naravnih nesreč in konfliktov, s prepoznavanjem vrzeli znotraj nacionalnih struktur, z deljenjem informacij in izgrajevanjem zmogljivosti za analiziranje kriznih razmer, izgrajevanjem regionalnih vojaških in civilnih zmogljivosti. V okviru tretjega stebra lahko regionalne in subregionalne organizacije učinkovito pripomorejo s pravočasnim deljenjem informacij in preventivnim delovanjem skupaj s širšo mednarodno skupnostjo, z razvijanjem doktrine preprečevanja množičnih grozodejstev preko mirovnih in vojaških sredstev, nadaljnjim preučevanjem in s kooperativnim izvrševanjem ciljnih sankcij ter spodbujanjem lokalnega in nacionalnega sodelovanja z Mednarodnim kazenskim sodiščem (Generalni sekretar 2011, 4–13).

3. 4. 4 ODGOVORNOST ZAŠČITITI - PRAVOČASEN IN ODLOČEN ODZIV

Svoje četrto poročilo na temo odgovornosti zaščititi je generalni sekretar Ban Ki-moon izdal avgusta 2012. Poročilo z naslovom *Odgovornost zaščititi – pravočasen in odločen odziv (Responsibility to Protect – Timely and Decisive Response)* se osredotoča na tretji stebel doktrine in s tem na vprašanje, kako naj se na mednarodni, regionalni, nacionalni in lokalni ravni zagotovi pravočasen in odločen odziv na grožnje oziroma dejanja zločinov, ki spadajo v okvir doktrine odgovornosti zaščititi.

Poročilo izpostavi, da čeprav je odgovornost zaščititi treba izvajati dosledno, je od vsake situacije odvisno, katere metode in sredstva se bo uporabilo. Stebrov doktrine odgovornosti zaščititi ne smemo obravnavati ločeno, temveč moramo razumeti njihovo soodvisnost in razmerje med njimi, kar je ključnega pomena za uspešno izvajanje odgovornosti zaščititi. Nadalje poročilo predstavi širok spekter ukrepov in akterjev, ki jih ima mednarodna skupnost na voljo v okviru tretjega stebra. Poročilo izpostavlja tudi prednost blažjih prisilnih ukrepov in potrebo po odgovornem in pravočasnem ukrepanju mednarodnih akterjev na vseh ravneh implementacije odgovornosti zaščititi (Generalni sekretar 2012, 3–15).

3. 4. 5 ODGOVORNOST ZAŠČITITI - ODGOVORNOST DRŽAVE IN PREPREČEVANJE

Zadnje poročilo Generalnega sekretarja na temo odgovornosti zaščititi z naslovom *Odgovornost zaščititi – odgovornost države in preprečevanje (Responsibility to protect: State responsibility and prevention)* je izšlo avgusta leta 2013. Poročilo posega v vprašanja državne

odgovornosti in preventivnega delovanja s poudarkom na primarni odgovornosti države, da zaščiti lastno prebivalstvo, z razvojem potrebnih nacionalnih zmogljivosti, ki bi družbo obvarovale množičnih grozodejstev.

Poročilo navaja šest dejavnikov tveganja, ki so bili v različnih stopnjah očitni v situacijah, v katerih so bili zagrešeni zločini, ki spadajo v okvir odgovornosti zaščititi. Med te dejavnike uvrsti diskriminacijo oziroma kršenje drugih človekovih pravic, usmerjeno proti članom določene skupine oziroma osnovano na etničnem, rasnem ali verskem ozadju, temeljne motive za napad na določeno skupino, ki so najpogosteje izraženi preko izključevalne ideologije, sovražnih govorov in propagande, prisotnost oboroženih skupin ali milic, ki so sposobne zagrešiti zločine, ki spadajo v okvir odgovornosti zaščititi, okoliščine ali dejanja, ki jih spodbudijo akterji, da bi olajšali izvrševanje grozodejstev, pomanjkanje vladnih zmogljivosti za preprečevanje obravnavanih zločinov in odsotnost verodostojnih pravosodnih, varnostnih in drugih institucij, ki zagotavljajo varovanje človekovih pravic, in izvrševanje dejanj, ki bi lahko predstavljali elemente zločinov, ki sodijo v pristojnost odgovornosti zaščititi (jemanje talcev, mučenje, posilstva, prisilne deportacije, uporaba prepovedanega orožja, napade na civiliste...). Prisotnost kateregakoli dejavnika tveganja ne pomeni nujno neposrednega ali neizogibnega izvrševanja zločinov, ki jih obravnavamo v okviru odgovornosti zaščititi, vendar se slednji le redko izvršujejo brez prisotnosti naštetih dejavnikov (Generalni sekretar 2013, 4–6).

Poročilo nadalje predstavlja možnosti, s katerimi lahko države povečajo svoje zmogljivosti za preprečevanje zločinov odgovornosti zaščititi. V okviru tega navaja vzpostavljanje partnerstev za preventivno delovanje, sprejemanje usmerjenih ukrepov za preprečevanje grozodejstev, spodbujanje in varovanje človekovih pravic in podobno. V zaključku generalni sekretar poudari kolektivni neuspeh mednarodne skupnosti pri preprečevanju zločinov, ki so se vršili v Siriji, in moralno breme, ki ga kot posledica tega nosijo ZN in države članice (Generalni sekretar 2013, 6–17).

4 RUSKO-GRUZIJSKA VOJNA 2008

4. 1 OZADJE KONFLIKTA

Južna Osetija je mednarodno nepriznana⁶, vendar *de facto* neodvisna republika, ki leži v severni Gruziji. Z zahodne, južne in vzhodne strani jo obkroža nesporno gruzijsko ozemlje. Na severni strani meji na republiko Severno Osetijo, ki pripada Ruski federaciji. Južna Osetija velja za prorusko separatistično regijo, zaradi česar je po propadu Zveze sovjetskih socialističnih republik (ZSSR) prihajalo do neprestanih konfliktov z Gruzijo. Vzrok za slednje je predvsem večja avtonomnost, ki jo je bila Južna Osetija deležna v času ZSSR kot avtonomna regija Gruzijske sovjetske socialistične republike (Chatham 2011, 77–8; Human Rights Watch 2009, 16).

Do prvih napetosti med Južno Osetijo in Gruzijo je prišlo že leta 1990, ko je Južna Osetija razglasila polno suverenost znotraj ZSSR in bojkotirala volitve, ki so na oblast povzpele gruzijskega nacionalista Zvijada Gamsahurdija. Ta se je ostro odzval na reakcije in Južni Osetiji ukinil status avtonomne regije. Napetosti so vodile do oboroženega konflikta med letoma 1991 in 1992 s sporadično podporo ruskih sil na strani separatistov. Konflikt je dosegel vrhunec z *de facto* odcepitvijo Južne Osetije (Human Rights Watch 2009, 16–7). Junija 1992 sta Edvard Ševardnadze in Boris Jelcin podpisala Dogovor o načelih reševanja gruzijsko-osetijskega konflikta med Gruzijo in Rusijo (*Agreement on Principles for the Settlement of Georgian-Ossetian Conflict between Georgia and Russia*). Skladno z dogovorom so se gruzijske oborožene sile umaknile iz južnoosetijske regije Tskhinvali, ustanovljeni so bili tudi skupni rusko-gruzijski-osetijski mirovni bataljoni za nadzor nad konfliktnim območjem in štiričlanska Komisija za skupni nadzor, ki so jo sestavljali predstavniki Rusije, Severne Osetije, Južne Osetije in Gruzije. Tako politična zastopanost v Komisiji za skupni nadzor kot tudi sestava mirovnega bataljona sta že od vsega začetka izključevali možnost enakopravnosti vključenih sil (Gordadze 2009, 31).

Naslednjih dvanajst let je minilo brez neposrednih vojaških spopadov na območju Južne Osetije. Napetosti so ponovno izbruhnile po gruzijskih volitvah leta 2004, ki so na oblast pripeljale Mihaila Sakašvilija. Ena izmed njegovih prednostnih nalog je bila namreč tudi obnova gruzijske ozemeljske celovitosti in posledično zmanjšanje ruskega vpliva na območju

⁶ Južni Osetiji so neodvisnost priznale le Rusija, Nikaragva, Venezuela, Nauru in Tuvalu.

Gruzije. Varnostna situacija v Južni Osetiji je ostajala nestabilna, pogajanja med Gruzijo in Južno Osetijo v okviru Komisije za skupni nadzor so zastala. Z namenom pravične rešitve spora je Gruzija opozorila na neenakopraven položaj v Komisiji in vztrajala pri vključitvi Evropske unije, Združenih držav Amerike in Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi v mirovna pogajanja. Kot odgovor na priznanje neodvisnosti Kosova zahodnih držav in prizadevanja Gruzije za vključitev v zvezo NATO je Rusija leta 2008 poglobila sodelovanje s separatističnima regijama v Gruziji, Abhazijo in Južno Osetijo (Human Rights Watch 2009, 18–20; Bowker 2011, 199).

Napetosti so se v letu 2008 stopnjevale, kar je vodilo do vedno pogostejših medsebojnih spopadov v mesecu juliju. Gruzija je kopičila vedno več pripadnikov gruzijskih oboroženih sil blizu upravne meje z Južno Osetijo, prav tako so se ruske sile zbirale v bližini državne meje z Gruzijo. Vzrok za slednje naj bi sicer bilo izvajanje vojaške vaje (Human Rights Watch 2009, 21–2).

4. 2 POTEK RUSKO-GRUZIJSKE VOJNE

7. avgusta 2008 so se medsebojni spopadi okrepili. V poznih večernih urah so gruzijske sile pričele silovito bombardirati Chinvali, glavno mesto južnoosetijske regije, in sosednje vasi, s čimer naj bi zatrli strelne položaje, s katerih so južnoosetijske sile napadale gruzijske mirovne sile in gruzijske vasi. Gruzijske oblasti trdijo, da je Sakašvili prejel obveščevalne informacije, ki so poročale o premikih ruskih sil skozi tunel Roki proti Južni Osetiji. Zdelo se je, da nameravajo ruske oblasti s silo priključiti Južno Osetijo in ponovno vzpostaviti rusko prevlado na tem območju. Sakašvili v tem trenutku ni videl druge možnosti, kot da se odzove s silo in preprečiti celovito invazijo ruskih sil v Gruzijo (Bowker 2011, 197–200). Sakašvili naj bi svojim silam zaukazal, naj preprečijo vstop vojaških vozil v Gruzijo skozi tunel Roki, naj zatrejo vse položaje, s katerih nasprotno sile napadajo gruzijske mirovne sile, pripadnike policije in gruzijske civiliste, in zaščitijo interese in varnost civilnega prebivalstva med izpolnjevanjem svojih nalog (Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia 2009a, 19–20). Ruske oblasti so zanikale premike ruskih oboroženih sil znotraj tunela Roki in dodale, da so bili premiki znotraj tunela del običajnih rotacij ruskih mirovnih sil, nastanjenih v Južni Osetiji (Center for Strategic & International Studies 2008, 7–9).

V zgodnjih jutranjih urah 8. avgusta so se gruzijske oborožene sile pričele premikati proti Chinvaliju in okoli 8. ure zjutraj vstopile v mesto. Izbruhnili so ulični spopadi med

gruzijskimi silami in skupino južnoosetijskih sil, ki si je prizadevala zatreti gruzijsko ofenzivo. Tekom dneva so gruzijske sile prevzele nadzor nad številnimi južnoosetijskimi vasmi (Human Rights Watch 2009, 23).

Isti dan so se ruske kopenske sile pričele premikati skozi tunel Roki proti Južni Osetiji, medtem pa so si ruska artilerija in letalstvo z obstreljevanjem in bombardiranjem podredile gruzijske kopenske sile v Chinvaliju in okoliških krajih. Gruzijske sile so odgovorile z obstreljevanjem in bombardiranjem ruskih vojaških ciljev na meji med Severno in Južno Osetijo. Še isti dan so ruske letalske sile pričele napadati številne cilje na nesporno gruzijskem območju, med drugim tudi mesto Gori in okoliške vasi ter gruzijska vojaška letališča blizu mesta Tbilisi. V naslednjih dneh so ruske sile nadaljevale z zavzemanjem območij v Južni Osetiji. Gruzijske sile so vztrajno poskušale zavzeti Chinvali, vendar so se dvakrat bile prisiljene umakniti zaradi močnega obstreljevanja ruskih in južnoosetijskih sil. 10. avgusta so gruzijske oblasti razglasile enostransko prekinitev ognja in svojim enotam ukazale, naj zapustijo svoje položaje v Južni Osetiji (Human Rights Watch 2009, 23–4; Felgenhauer 2009, 171–3).

Ruske oborožene sile so kljub temu nadaljevale z zavzemanjem območij južneje od Južne Osetije in še isti dan v Gruzijo vstopile tudi preko Abhazije. Čeprav je rusko ministrstvo za obrambo razglasilo, da so ruske sile 12. avgusta končale z bojnimi operacijami na območju Gruzije in obenem prejele ukaz, naj ostanejo na svojih položajih, so ruske sile v naslednjih dneh brez odpora gruzijskih sil zavzele številna strateško pomembna mesta v Gruziji, kot so Poti, Zugdidi in Senaki (Human Rights Watch 2009, 25; Felgenhauer 2009, 173–6).

16. avgusta sta Sakašvili in Medvedjev podpisala pogodbo o premirju. Pogodba poziva gruzijske, ruske in južnoosetijske strani k prenehanju sovražnosti in umiku vseh sil na položaje, ki so jih zasedale pred 6. avgustom. Kljub temu dovoljuje ruskim mirovnim silam, da izvršujejo dodatne varnostne ukrepe, dokler ne bodo vzpostavljeni mednarodni nadzorni mehanizmi (Human Rights Watch 2009, 25).

15. avgusta so se ruske sile postopoma pričele umikati z gruzijskega ozemlja in obenem pričele vzpostavljati vojaške nadzorne točke v vaseh Variani in Karaleti. S tem so ustvarili t. i. 20 kilometrov široko varnostno cono, ki so jo nadzorovale ruske oborožene sile. Čeprav je bilo civilistom dovoljeno vstopati in izstopati v cono, so ruske sile prepovedale vstop

gruzijski policiji. Šele v začetku oktobra so se ruske sile dokončno umaknile na območje Južne Osetije (Human Rights Watch 2009–6, 25; Felgenhauer 2009, 176).

4. 3 VZROKI ZA RUSKO POSREDOVANJE V GRUZIJI

Ruske oblasti svojo vojaško intervencijo v Gruziji opravičujejo z navedbami, da so želeli preprečiti genocid, ki so ga nad osetijskim prebivalstvom izvajale gruzijske sile, in obenem zaščititi ruske državljane, ki so živeli na območju Južne Osetije, in ruske pripadnike mirovnih sil, ki so delovali na tem območju (Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia 2009a, 21). Ruski minister za zunanje zadeve S. Lavrov (2008) je na tiskovni konferenci 9. avgusta eksplicitno poudaril, da je uporaba sile na območju Gruzije izvrševanje njihove odgovornosti zaščititi:

»Skladno z našo ustavo obstaja tudi odgovornost zaščititi – izraz, ki se pogosto uporablja v OZN, ko ljudje vidijo težave v Afriki ali v kateremkoli oddaljenem delu v drugih regijah. Ampak to (Gruzija) za nas ni Afrika, to je v naši neposredni bližini. To je območje, na katerem živijo ruski državljani. Zatorej je v skladu z Ustavo Ruske Federacije, zakonodajo Ruske Federacije popolnoma neizogibno uveljavljati odgovornost zaščititi.«

4. 4 DOKTRINA ODGOVORNOSTI ZAŠČITITI IN RUSKO-GRUZIJSKA VOJNA

V naslednjih podpoglavjih bom preverila, v kolikšni meri se vojaška intervencija ruskih sil v Gruziji sklada z doktrino odgovornosti zaščititi. Najprej bom preverila, ali je uveljavljanje odgovornosti zaščititi upravičeno tudi v primerih, kadar si država prizadeva zaščititi lastne državljane izven državnih meja. Nato bom ugotavljala skladnost intervencije z merili, ki so vsebovani v 138. in 139. odstavku Sklepnega dokumenta in kot taki zavezujoči za mednarodno skupnost. Med ta merila uvrščamo odgovornost zaščititi pred genocidom, uporaba vojaške sile kot skrajno sredstvo in odobritev vojaškega posredovanja s strani VS. Na zadnje bom preverila, ali so bili tekom posredovanja v Južni Osetiji spoštovani tudi ostali kriteriji, s katerim je ICISS skušala učinkoviteje zastaviti koncept odgovornosti zaščititi in niso bili sprejeti s Sklepnim dokumentom. Med slednja merila uvrščamo pravi namen vojaškega posredovanja, sorazmernost uporabljenih sredstev in ukrepov ter razumno pričakovanje oziroma utemeljeno verjetnost za doseg cilja vojaške intervencije.

4. 4. 1 ODGOVORNOST ZAŠČITITI LASTNE DRŽAVLJANE IZVEN DRŽAVNIH MEJA

Po razpadu Sovjetske zveze in prizadevanjih Južne Osetije in Abhazije za odcepitev od Gruzije sta tako Abhazija kakor tudi Južna Osetija prepovedali razdeljevanje gruzijskih potnih listov. Svojim prebivalcem posledično nista mogli zagotoviti mednarodno sprejemljivih dokumentov, kar je vodilo v resne družbene in ekonomske težave prebivalcev na omenjenih območjih. V letu 2000 se je ruska vlada odločila, da prebivalcem Abhazije in Južne Osetije omogoči pridobitev ruskih potnih listov. Ukrep naj bi bil namenjen zagotavljanju osnovnih človekovih pravic. V letu 2008 je, po zaslugi ruske vlade, v Južni Osetiji prebivalo okoli 70.000 ruskih državljanov (Mühlfried 2010, 8–9).

Rusko državljanstvo je med naraščanjem napetosti med Gruzijo in Južno Osetijo spodbujalo občutek varnosti za prebivalce Južne Osetije. To je bilo predvsem posledica izjav številnih ruskih politikov, da bodo branili lastne državljanke. V času agresije je ob relativni šibkosti južnoosetijske vojske, zanašanje na pomoč drugih držav predstavljalo nedvomno bistven pomen. Da se prebivalci Južne Osetije zagotovo lahko zanesejo na pomoč Rusije, je ob začetku konflikta opozoril tudi Medvedjev: »Moram zavarovati življenja in dostojanstvo ruskih državljanov, kjerkoli že so. Ne bomo dopustili, da bi bile njihove smrti nekaznovane« (Mühlfried 2010, 8–10).

Ignoriranje situacij, v katerih je varnost državljanov neke države ogrožena znotraj teritorija druge države, bi bilo v nasprotju z UL ZN, ki v prvem poglavju kot enega izmed temeljnih ciljev organizacije navaja tudi »/.../ uresničevati mednarodno sodelovanje s tem, da se rešujejo mednarodni problemi ekonomske, socialne, kulturne ali človekoljubne narave, kakor tudi s tem, da se razvija in spodbuja spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse ljudi, ne glede na raso, spol, jezik ali vero« (1. člen).

Vendar sklicevanje ruskih oblasti – da je šlo v primeru posredovanja v Gruziji za uveljavljanja odgovornosti zaščititi, saj so želeli zaščititi lastne državljanke, ki so živeli na območju Južne Osetije, in ruske pripadnike mirovnih sil, ki so delovali na tem območju – ni v skladu z vsebino doktrine. Doktrina v svojem prvem stebru navaja primarno odgovornost države, da sama zaščiti svoje prebivalce pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnost. Zaščita lastnega prebivalstva na ozemlju druge države se ne nanaša na koncept odgovornosti zaščititi, saj koncept predvideva odgovornost države, da zaščiti prebivalstvo znotraj njenih meja. Sklepni dokument iz leta 2005 ne

pooblašča posameznih držav, naj sprejmejo neposredne ukrepe za zaščito lastnih državljanov, ki se nahajajo zunaj njenih meja. Izvrševanje vojaške intervencije z namenom zaščititi lastne državljanke v drugi državi, se običajno utemeljuje kot ukrep samoobrambe, skladno s 51. členom UL (Global Centre for the Responsibility to Protect 2008, 1–2; Tkatova 2012, 258).

4. 4. 2 PRAVIČEN RAZLOG: ODGOVORNOST ZAŠČITITI JUŽNOSETIJSKE PREBIVALCE PRED GENOCIDOM

Razlog vojaškega posredovanja Rusije na območju Gruzije naj bi, kot že povedano, poleg zaščite lastnih prebivalcev na tujem ozemlju bila tudi zaščita južnoosetijske populacije pred dejanji genocida s strani gruzijskih sil (Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia 2009a, 21).

Genocid je po Konvenciji o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida⁷ definiran kot kaznivo dejanje po mednarodnem pravu, storjeno v času miru ali vojne (1. člen), ki ga vsebinsko opredeljujejo katerakoli od spodaj navedenih dejanj, ki se izvršujejo z namenom delno ali v celoti uničiti narodnostno, etnično, rasno ali versko skupino:

- pobijanje pripadnikov katerekoli izmed omenjenih skupin;
- povzročanje resnih telesnih ali duševnih poškodb pripadnikom takšne skupine;
- naklepno izpostavljanje takšne skupine življenjskim razmeram, ki privedejo do njenega delnega ali celovitega fizičnega uničenja;
- uvajanje ukrepov, ki preprečujejo rojstva znotraj skupine;
- prisilno preseljevanje otrok iz ene narodnostne, etnične, rasne ali verske skupine v drugo (2. člen).

Rusija je v začetnih dnevih konflikta Gruzijo jasno obtožila dejanj genocida. Te obtožbe so povezane s številom žrtev, ki naj bi jih po trditvah ruskih oblasti bilo v tem času okoli 2000. Ruske oblasti trdijo, da je potrebno sklicevanje ruskih oblasti na dejanja genocida kot vzroka za rusko intervencijo ocenjevati v okviru informacij, ki jih je Rusija imela pred izbruhom napadov 7. avgusta in tekom prvih ur trajanja napada. Obstajali so namreč resni razlogi za domnevo, da je cilj dejanj gruzijskih sil delno ali v celoti uničiti osetijsko etnično skupino. Med te razloge ruske oblasti uvrščajo predvsem proaktivno protiosetijsko politiko, ki jo je

⁷ Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida – *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*. Sprejeta 9. decembra 1948 z resolucijo Generalne skupščine Združenih narodov št. 260 (III) A, v veljavi od 12. januarja 1951.

izvajala gruzijska vlada, in obsežno ter nediskriminatorno uporabo težkega orožja in vojaške opreme, ki so jih gruzijske sile uporabile proti civilnemu prebivalstvu Južne Osetije v noči s 7. na 8. avgust (Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia 2009b, 422–4).

Gruzijske oborožene sile med bombardiranjem Chinvalija in nadaljnjo kopensko ofenzivo pogosto niso spoštovale temeljnih načel prava oboroženih spopadov med drugimi tudi obveznosti razlikovanja med vojaškimi in civilnimi cilji. Do slednjega je prihajalo tudi zaradi uporabe orožja, ki ne more biti dovolj natančno usmerjeno na zgolj vojaške cilje na območjih, kjer se nahajajo tudi civilisti oziroma civilni objekti. Učinek takšnega orožja v naseljenih območjih je nediskriminatoren in zatorej neskladen s temeljnimi načeli prava oboroženih spopadov. Gruzijske oborožene sile so v sklopu nediskriminatornih orožij uporabile večcevni raketometni sistem BM-21 »Grad« (Human Rights Watch 2009, 57–61).

Merila za opredeljevanje določenih dejanj kot dejanj genocida so zelo stroga predvsem zaradi dveh elementov. Prvič, dejanja genocida mora spremljati poseben t. i. obarvani naklep uničenja posebne skupine deloma ali v celoti. In drugič, genocid je lahko storjen le nad narodnostnimi, etničnimi, rasnimi in verskimi skupinami (Sancin in drugi 2010, 111–2).

Znana dejstva ne utemeljujejo, da bi s strani Gruzije obstajal poseben naklep uničiti osetijsko etnično skupino. Uničenje stavb, ki so jih uporabljali pretežno Južnoosetijci, je lahko posledica spopadov med oboroženimi silami. Nediskriminatorna uporaba artilerijskih sistemov ne sovпада z izvajanjem posebnega naklepa uničiti osetijsko prebivalstvo. Uporaba tovrstnega orožja bolj kot ne kaže na odsotnost posebnega naklepa, saj je zaradi narave takšnega orožja težko ali celo nemogoče ciljati samo na določeno skupino. Bržkone je uporaba tega orožja lahko povzročila poškodbe ali smrt tudi Gruzijcem, ki so prebivali v Južni Osetiji. Ruske oblasti kot razlog za domneve, da se v Južni Osetiji vršijo dejanja genocida, navajajo obsežno in nediskriminatorno uporabo težkega orožja in vojaške opreme gruzijskih sil. Sama narava ali vrsta orožja ni zadosten razlog, da bi lahko govorili o posebnem namenu. In nazadnje, tudi bombardiranje kot tako ni zadosten razlog, da bi lahko dokazali poseben namen delno ali v celoti uničiti narodnostno, etnično, rasno ali versko skupino (Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia 2009b, 427–8).

Poleg tega so se za pretirane izkazale tudi navedbe ruskih sil, da naj bi bilo med konfliktom ubitih okoli 2000 civilistov. Že tako pretirano število žrtev je zmanjšala še ugotovitev, da je

bila večina osetijskih žrtev borcev, torej legitimnih vojaških tarč. Število civilnih žrtev med Osetijci se je zmanjšalo na 162 žrtev v času trajanja konflikta v avgustu 2008, dodatnih 255 civilistov je bilo ranjenih (Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia 2009b, 224, 428). Po pregledu prebivalstvene strukture, opazimo, da približno 66 % prebivalcev Južne Osetije pripada osetijski etnični skupini (George 2009, 22). Glede na število civilnih žrtev bi bilo mogoče torej trditi le, da je šlo za dejanja, s katerimi so želeli delno uničiti osetijsko etnično skupino. Izraz »delno« v kontekstu naklepa uničiti zaščiten skupino pomeni določen obseg skupine, torej uničenje precejšnjega števila posameznikov ali znatnega dela skupine (Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia 2009b, 424). Omenjeni kriteriji ne govorijo v prid trditvam, da gre pri 162. žrtvah med približno 70.000 pripadniki osetijske etnične skupine za dejanje genocida.

4. 4. 3 UPORABA VOJAŠKE SILE KOT SKRAJNO SREDSTVO

Doktrina odgovornosti zaščititi, kot je opredeljena v Sklepnem dokumentu, v svojem tretjem stebru predvideva uveljavljanje kolektivnih ukrepov, skladnih z UL, vključno z njenim 7. poglavjem, vendar le v kolikor miroljubna sredstva ne zadostujejo in državne oblasti očitno ne zaščitijo svoje prebivalstva pred genocidom, vojnimi zločini, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnosti (139. odstavek).

V razmerah, ko prebivalcem neke države grozijo obravnavana dejanja, ni vedno časa, da bi preizkusili vse možnosti miroljubnega reševanja sporov. V skladu z UL sme VS, v kolikor meni, da ukrepi, ki ne vključujejo uporabe sile, ne ustrezajo ali pa se pokažejo kot neustrezni, z zračnimi, pomorskimi ali kopenskimi silami izvesti akcijo, kakršna bi se mu zdela potrebna za ohranitev mednarodnega miru in varnosti (42. člen). Za uporabo vojaške sile kot zadnjega sredstva in skrajni ukrep zadostuje torej že razumna presoja VS, da ukrepi, ki ne vključujejo vojaške sile v določeni situaciji, ne bi bili učinkoviti.

Vendar se zdi, da razmere v Gruziji niso bile tako nemogoče, da pred uporabo oborožene sile ne bi bilo mogoče preizkusiti možnosti, ki so na voljo v okviru miroljubnih ukrepov reševanja sporov. Ruske oblasti so sicer 7. avgusta zvečer pozvale VS, naj spodbudi Gruzijo k prekinitvi ognja, vendar je nestrinjanje glede dejstva, ali naj se izjava nanaša na gruzijsko teritorialno integriteto, privedlo do neukrepanja VS. Z malo več fleksibilnosti na obeh straneh bi lažje našli ustrezno rešitev za prenehanje spopadov. O tem, da uporaba oborožene sile s strani ruskih sil ni bila zadnje sredstvo in skrajni ukrep govori tudi dejstvo, da so ruske sile po

gruzijskem podpisu sporazuma o prekinitvi ognja napadle tudi nesporno gruzijsko ozemlje izven Južne Osetije in Abhazije (Evans 2009, 27).

4. 4. 4 ODOBRITEV VOJAŠKEGA POSREDOVANJA S STRANI VARNOSTNEGA SVETA

Sklepni dokument jasno poudarja, da mora katerakoli država ali skupina držav, ki namerava uporabiti ukrepe, ki vključujejo uporabo oborožene sile v drugi državi – ki očitno ne zaščiti lastnih prebivalcev in kjer se miroljubno sredstva za reševanje sporov izkažejo za nezadostna – takšne ukrepe sprejeti prek VS ZN (139. odstavek). VS ZN je edini, ki lahko odobri ukrepe, ki vključujejo uporabo oborožene sile, njegova odločitev pa je zavezujoča za vse države članice (Generalni sekretar 2009, 22–8).

Pravna osnova za vojaško posredovanje v okviru odgovornosti zaščititi torej ne more obstajati, v kolikor VS ne odobri takšnih ukrepov. V primeru vojaškega posredovanja ruskih sil v Gruziji ni bila sprejeta resolucija, ki bi odobrila intervencijo, Rusija si za odobritev VS niti ni prizadevala (Evans 2009, 27).

4. 4. 5 MERILA ZA UPORABO OBOROŽENE SILE, SKLADNA S POROČILOM ICISS

Poleg pogojev, ki jih morajo države upoštevati pri uveljavljanju doktrine odgovornosti zaščititi in ki so vsebovana v 138. in 139. odstavku Sklepnega dokumenta in tako za države obvezujoča, je poročilo ICISS predvidevalo še tri dodatna merila in sicer pravi namen, sorazmernost uporabljenih sredstev in ukrepov ter razumno pričakovanje, glede katerih se države niso mogle v zadostni meri poenotiti, da bi jih lahko sprejeli v Sklepem dokumentu. Skladnosti omenjenih meril z vojaškim posredovanjem Rusije v Gruziji obravnavam v naslednjih podpoglavjih.

4. 4. 5. 1 PRAVI NAMEN

Pravi primarni namen intervencije v okviru odgovornosti zaščititi mora biti preprečevanje ali zaustavitev človeškega trpljenja. Kakršnakoli uporaba vojaške sile, katere namen že od začetka ni zaščita prebivalcev pred trpljenjem, ne more biti upravičena v okviru doktrine odgovornosti zaščititi. Dva izmed pogojev, ki zadovoljita kriterij pravega namena, sta kolektivna ali multilateralna vojaška intervencija. Upoštevati je treba tudi do katere mere se druge države v regiji strinjajo z intervencijo in jo podpirajo (ICISS 2001, 35–6).

Uradne izjave ruskih oblasti pričajo o tem, da je bil namen ruskega posredovanja v Gruziji preprečiti genocid, ki so ga nad osetijskim prebivalstvom izvajale gruzijske sile, in obenem zaščititi ruske državljane, ki so bili nastanjeni na območju Južne Osetije. Vprašljivo je, ali je bil to primarni namen intervencije. Rusko vojaško posredovanje v Gruziji je v očeh mnogih videno kot poskus Rusije, da vzpostavi celoviti nadzor nad Južno Osetijo in Abhazijo. Drugi menijo, da je Rusija poskušala ustaviti prizadevanja Gruzije za vključitev v zvezo NATO, in tretji, da je Rusija z intervencijo želela ostalim članicam bivše Sovjetske zveze dati jasen signal, kaj bo oziroma česa ne bo dopuščala (Evans 2009, 27).

4. 4. 5. 2 SORAZMERNOST UPORABLJENIH SREDSTEV IN UKREPOV

Obseg, trajanje in intenzivnost načrtovanega vojaškega posredovanja morajo biti na najnižji potrebni stopnji, da je še mogoče zagotoviti določen humanitarni cilj. Uporaba sredstev mora biti primerna, sorazmerna in v skladu s pravili mednarodnega humanitarnega prava (ICISS 2001, 37).

Upoštevajoč to merilo bi morale ruske sile svojo intervencijo omejiti zgolj na ozemlje Južne Osetije, vendar so njihove akcije, kot je znano, posegle tudi globlje v nesporno gruzijsko območje. Načelo sorazmernosti je bilo kršeno tudi z dolžino trajanja vojaškega posredovanja, saj je to trajalo dalj časa, kot bi bilo nujno potrebno za doseganje humanitarnega cilja (Chatham 2011, 99). Tudi število ruskih sil, ki so sodelovale pri vojaškem posredovanju v Gruziji, gre za okoli 20000 vojakov in 100 tankov, se je izkazalo za očitno pretirano glede na situacijo. Najnižjo možno stopnjo intenzivnosti vojaške intervencije so ruske sile prekoračile tudi s pomorsko blokado Gruzije na Črnem morju in z zračnim bombardiranjem regij Gori, Poti in Zugdidi ter vojaških letališč blizu Tbilisija (Evans 2009, 27). Ruske sile so z zračnimi in artilerijskimi napadi ter uporabo kasetnega streliva kršile mednarodno humanitarno pravo. Tovrstna orožja namreč ne morejo biti dovolj natančno usmerjena na zgolj vojaške cilje, zaradi česar je bilo med civilnim prebivalstvom veliko ranjenih in mrtvih (Human Rights Watch 2009, 89–112).

4. 4. 5. 3 RAZUMNO PRIČAKOVANJE

Vojaška intervencija je lahko upravičena le, če obstaja razumno pričakovanje oziroma utemeljena verjetnost za doseg cilja le-te, torej za zaustavitev ali preprečitev grozodejstev, ki so sprožile intervencijo. Vojaška intervencija ni upravičena, v kolikor pravi namen

intervencije ne more biti dosežen ali v kolikor obstajajo možnosti, da bodo posledice, ki sledijo intervenciji, slabše, kot bi bile, če do intervencije sploh ne bi prišlo (ICISS 2001, 37).

Težko je oceniti ali bi bile posledice konflikta manjše oziroma večje, če ne bi prišlo do intervencije ruskih sil, saj ne vemo, kakšni so bili resnični nameni gruzijskih vojaških akcij v Južni Osetiji. V kolikor je bil namen gruzijskih sil resnično genocid nad osetijsko etnično skupino, je posredovanje ruskih sil pripomoglo k zaustavitvi dejanj tega grozodejstva. Vendar je treba dodati, da se je treba pri uporabi izraza genocid in razglasitvi dejanj kot genocidnih opirati na skrbne in pravočasne analize dejstev, kar je ruskim oblastem spodletelo (Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia 2009b, 425–8).

5 VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN ZAKLJUČEK

Prvi del diplomskega dela je temeljil na preučevanju dokumentov, ki so vplivali na razvoj doktrine odgovornosti zaščititi. Namen tega je bil ugotoviti, kako so obravnavani dokumenti vplivali na vsebino doktrine in spreminjanje le-te. Poleg tega sem želela ugotoviti tudi, v kolikšni meri je vsebina dokumentov za subjekte mednarodne skupnosti zavezujoča. Razvoj doktrine se je pričel s poročilom ICISS, saj je bila odgovornost zaščititi prvič predstavljena prav v njem. Sledili so drugi dokumenti s tega področja, ki so vsak po svoje modificirali vsebino doktrine, kot je bila zapisana v poročilu ICISS. Odgovornost zaščititi je bila uradno sprejeta s Sklepnim dokumentom v letu 2005. Vsebinska doktrina, kot je zapisana v Sklepnem dokumentu, je zavezujoča za mednarodno skupnost, saj je bila vsebinska 138. in 139. odstavka sklepnega dokumenta kasneje potrjena tudi z resolucijami VS. Od leta 2009 generalni sekretar ZN vsakoletno izda poročilo, ki obravnava doktrino odgovornosti zaščititi, v katerem predlaga ukrepe, ki bi pripomogli k izboljššanju uveljavljanja doktrine v praksi.

V prvem delu diplomskega dela sem preverjala tudi hipotezo 1, s katero sem želela ugotoviti ali doktrina odgovornosti zaščititi presega obstoječa pravila s področja vojaške intervencije in uveljavlja nova merila, ki morajo biti izpolnjena pred izvedbo le-te. Ob tem naj opozorim, da preverjam zgolj vsebino doktrine, kakršna je vsebovana v Sklepnem dokumentu in kot taka zavezujoča za mednarodno skupnost. Vojaška intervencija spada v tretji steber odgovornosti zaščititi, ki pravi, da ima mednarodna skupnost odgovornost prek OZN uporabiti miroljubna sredstva, skladna s 6. in 8. poglavjem UL, z namenom zaščititi prebivalstvo pred genocidom, vojnimi zločini, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnost. V zvezi s tem se lahko sprejmejo tudi kolektivni ukrepi prek VS, skladni z UL in vključno z njenim 7. poglavjem, vendar le v kolikor miroljubna sredstva ne zadostujejo za uspešno rešitev situacije, državne oblasti pa očitno ne želijo zaščititi svojega prebivalstva pred obravnavanimi zločini. Ugotovimo lahko, da vojaška intervencija v sklopu odgovornosti zaščititi pravzaprav ne vnaša novih pravil, saj je besedilo, ki se nanaša na vojaško intervencijo v celoti izpeljano iz UL. V skladu s tem doktrina tudi ne vnaša novih meril, ki bi morala biti izpolnjena pred samo odločitvijo o izvedbi vojaške intervencije. Tovrstna merila so bila zajeta v poročilu ICISS in poročilu Visokega panela, vendar kasneje niso bila zapisana v Sklepnem dokumentu, saj se mednarodna skupnost glede njih ni zmogla poenotiti. Potemtakem lahko torej zavrnem hipotezo 1.

V drugem delu sem raziskala možnosti apliciranja doktrine v primeru ruske vojaške intervencije v Gruziji leta 2008. V sklopu tega sem preverjala hipotezo 2, s katero sem želela ugotoviti ali je vojaška intervencija ruskih sil v Gruziji zadostovala previdnostnim merilom, ki so v skladu z doktrino odgovornosti zaščititi potrebni za upravičenost vojaške intervencije. Glede na raziskana dejstva, lahko potrdim, da merila, ki so vsebovana v 138. in 139. odstavku Sklepnega dokumenta in kot taka zavezujoča za mednarodno skupnost, niso bila izpolnjena. Ni bil izpolnjen pravičen razlog za vojaško intervencijo, saj so se trditve o dejanjih genocida izkazale za izkrivljene, uporaba vojaške sile ni bila uporabljena kot skrajno sredstvo in kar je najočitnejše, VS ni odobril vojaškega posredovanja. Preverila sem tudi, ali so bili tekom vojaške intervencije ruskih sil v Gruziji spoštovana katera druga merila, ki niso zapisana v Sklepem dokumentu, so pa predvidena s poročilom ICISS. Ugotovila sem, da je bilo merilo, ki predvideva sorazmernost uporabljenih sredstev, z intervencijo ruskih sil v Gruziji kršeno. Ne morem pa reči, da sta bila kršena tudi merila, ki obravnavata pravi namen vojaškega posredovanja in razumno pričakovanje intervencije. Obstajajo namreč nekatera dejstva, ki namigujejo temu v prid, vendar jih ne morem potrditi kot zanesljiva. Ker sem se tudi pri hipotezi 2 osredotočala na vsebino odgovornosti zaščititi, kot je zapisana v Sklepem dokumentu, lahko tudi to hipotezo zavrnem.

Zaključim lahko, da doktrina odgovornosti zaščititi v mednarodnih odnosih sicer predstavlja novo normo, vendar predvsem na področju prvega stebra doktrine, ki poudarja primarno odgovornost držav, da zaščitijo lastne prebivalce pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem in zločini zoper človečnosti, in na področju drugega stebra, ki opredeljuje sodelovanje države in mednarodne skupnosti. Tretji steber doktrine odgovornosti zaščititi, znotraj katerega so predvideni ukrepi mednarodne skupnosti, pravzaprav ne vzpostavlja ničesar novega, saj je v celoti izpeljan iz UL in ne nudi možnosti drugačne interpretacije. Primeri, v katerih se države sklicujejo na odgovornost zaščititi, ne delujejo pa skladno z njo, kot se je na primer dogodilo tudi pri posredovanju ruskih sil v Gruziji leta 2008, dokazujejo, da je doktrino mogoče tudi zlorabiti.

6 LITERATURA

1. Benjamin, Barry M. 1992. Unilateral Humanitarian Intervention: Legalizing the Use of Force to Prevent Human Rights Atrocities. *Fordham International Law Journal* 16 (1). Dostopno prek: <http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1336&context=ilj> (24. marec 2014).
2. Bowker, Mike. 2011. The war in Georgia and the Western response. *Central Asian Survey* 30 (2). Dostopno prek: <http://www3.nccu.edu.tw/~lorenzo/Bowker.pdf> (21. april 2014).
3. Center for Strategic & International Studies. 2008. *Timeline of Developments Leading Up to the Russian-Georgian Conflict of August 2008*. Dostopno prek: http://csis.org/images/stories/Russia%20and%20Eurasia/080924_georgia_russia_timeline.pdf (25. april 2014).
4. Chatham, Robert P. 2011. Defense of nationals abroad: The legitimacy of Russia's invasion of Georgia. *Florida Journal of International Law* 75 (23). Dostopno prek: <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/fjil23&div=6&id=&page=> (20. april 2014).
5. Evans, Gareth. 2009. Russia, Georgia and the Responsibility to Protect. *Amsterdam Law Forum* 1 (2). Dostopno prek: <http://amsterdamlawforum.org/article/view/58/115> (29. april 2014).
6. Felgenhauer, Pavel. 2009. After August 7: The Escalation of the Russia-Georgia War. V *The Guns of August 2008: Russia's War in Georgia*, ur. Svante E. Cornell in S. Frederick Starr, 162–80. Washington DC: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program Joint Center. Dostopno prek: DiKUL.

7. Generalni sekretar OZN. 1999. *Annual Report of the Secretary-General to the General Assembly, SG/SM/7136*. Dostopno prek: <http://www.un.org/News/Press/docs/1999/19990920.sgsm7136.html> (24. marec 2014).
8. --- 2009. *Implementing the responsibility to protect: Report of the Secretary-General*. Dostopno prek: <http://responsibilitytoprotect.org/implementing%20the%20rtop.pdf> (6. april 2014).
9. --- 2010. *Early warning, assessment and the responsibility to protect: Report of the Secretary-General*. Dostopno prek: <http://www.responsibilitytoprotect.org/N1045020%281%29.pdf> (7. april 2014).
10. --- 2011. *The role of regional and sub-regional arrangements in implementing the responsibility to protect: Report of the Secretary-General*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/ga/president/65/initiatives/Report%20of%20the%20SG%20to%20MS.pdf> (10. april 2014).
11. --- 2012. *Responsibility to protect: timely and decisive response: Report of the Secretary-General*. Dostopno prek: http://www.responsibilitytoprotect.org/UNSG%20Report_timely%20and%20decisive%20response%281%29.pdf (13. april 2014).
12. --- 2013. *Responsibility to protect: State responsibility and prevention: Report of the Secretary-General*. Dostopno prek: <http://responsibilitytoprotect.org/SG%20report%202013%281%29.pdf> (15. april 2014).
13. George, Julie A. 2009. *The Politics of Ethnic and Separatism in Russia and Georgia*. New York: Palgrave Macmillan. Dostopno prek: <http://books.google.si/> (29. april 2014).
14. Global Centre for the Responsibility to Protect. 2008. *The Georgia-Russia Crisis and the Responsibility to Protect: Background Note*. Dostopno prek: <http://www.globalr2p.org/media/files/the-georgia-russia-crisis-and-the-r2p-background-note.pdf> (27. april 2014).

15. --- 2014. *UN Security Council Resolutions Referencing R2P*. Dostopno prek: <http://www.globalr2p.org/resources/335> (2. maj 2014).
16. Gordadze, Thornike. 2009. Georgian-Russian Relations in the 1990s. V *The Guns of August 2008: Russia's War in Georgia*, ur. Svante E. Cornell in S. Frederick Starr, 28–48. Washington DC: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program Joint Center. Dostopno prek: DiKUL.
17. Grizold, Anton. 2005. *Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju: k razvoju obrambno-zaščitnega sistema: izzivi in spodbude*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
18. Human Rights Watch. 2009. *Up In Flames: Humanitarian Law Violations and Civilian Victims in the Conflict over South Ossetia*. Dostopno prek: <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/georgia0109webwcover.pdf> (20. april 2014).
19. ICISS. 2000. *International Commission on Intervention and State Sovereignty*. Dostopno prek: http://www.unitar.org/ny/sites/unitar.org.ny/files/69974_eng_175_lpi.pdf (25. marec 2014).
20. --- 2001. *The Responsibility to Protect*. Dostopno prek: <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf> (25. marec 2014).
21. Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia. 2009a. *Report, Volume I*. Dostopno prek: http://www.ceiig.ch/pdf/IIFFMCG_Volume_I.pdf (27. april 2014).
22. --- 2009b. *Report, Volume II*. Dostopno prek: http://www.ceiig.ch/pdf/IIFFMCG_Volume_II.pdf (28. april 2014).
23. *Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida – Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*. 1948. Dostopno prek: <http://www.preventgenocide.org/law/convention/text.htm> (28. aprila 2014).

24. Lavrov, Sergey. 2008. *Interview by Minister of Foreign Affairs of the Russian Federation Sergey Lavrov to BBC*. Dostopno prek: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/F87A3FB7A7F669EBC32574A100262597 (27. april 2014).
25. Mühlfried, Florian. 2010. Citizenship at war: Passports and nationality in the 2008 Russian-Georgian conflict. *Anthropology Today* 26 (2). Dostopno prek: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-8322.2010.00721.x/abstract> (28. april 2014).
26. *Resolucija Generalne skupščine Združenih narodov št. A/RES/60/1*. 2005. Dostopno prek: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/60/1 (6. aprila 2014).
27. *Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov št. S/RES/1653*. 2006. Dostopno prek: <http://www.globalr2p.org/media/files/greatlakes1653.pdf> (2. maj 2014).
28. --- št. *S/RES/1674*. 2006. Sprejeta 28. aprila. Dostopno prek: http://www.globalr2p.org/media/files/resolution_1674.pdf (2. maj 2014).
29. --- št. *S/RES/1706*. 2006. Sprejeta 31. avgusta. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/484/64/PDF/N0648464.pdf?OpenElement> (2. maj 2014).
30. Sancin, Vasilka, Maja Bavdek, Mark Jo Moggi, Nenad Mrdaković, Nastasja Suhadolnik, Katarina Škrbec in Nina Zupan. 2010. *Lokalni zločinci – univerzalni zločini: odgovornost zaščititi*. Ljubljana: GV Založba.
31. Ferreira-Snyman, Anel. 2006. The evolution of state sovereignty: a historical overview. *Fundamina* 12 (2). Dostopno prek: <http://uir.unisa.ac.za/bitstream/handle/10500/3689/Fundamina%20Snyman.finaal.pdf?sequence=1> (20. marec 2014).

32. Tkatova, Rima. 2012. Post-Soviet states and international law in a multipolar world. V *International Law in a Multipolar World*, ur. Matthew Happold, 242–62. New York: Routledge. Dostopno prek: <http://books.google.si/> (27. april 2014).
33. Türk, Danilo. 1984. *Načelo neintervencije v mednarodnih odnosih in v mednarodnem pravu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
34. --- 2007. *Temelji mednarodnega prava*. Ljubljana: GV Založba.
35. *Ustanovna listina Združenih narodov*. 1945. Dostopno prek: <https://www.un.org/en/documents/charter/> (24. marec 2014).
36. Visoki panel za grožnje, izzive in spremembe. 2004. *A more secure world: Our shared responsibility*. Dostopno prek: https://www.un.org/en/peacebuilding/pdf/historical/hlp_more_secure_world.pdf (29. marec 2014).